

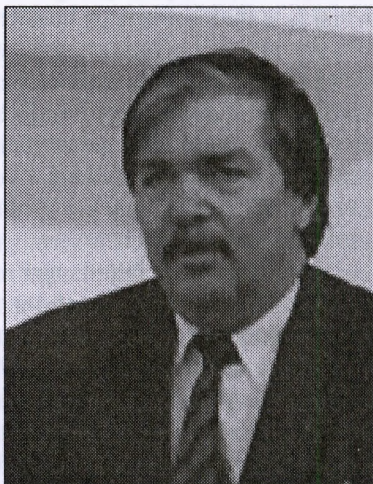
A családon belüli erőszak és a jogalkalmazás lehetőségei

Interjú Dr. Hegedűs Andrással,
a Belügyminisztérium bűnmegelőzési helyettes államtitkárával

Magyarországon évente átlagosan 200–300 gyermek hal meg baleset, 60–100 gyermek öngyilkosság és 20–30 gyermek bántalmazás és erőszak következtében, messze több, mint daganat, fejlődési rendellenesség és egyéb betegség miatt. A gyermekek bántalmazása, a gyermekkori öngyilkosságok viszonylag magas száma is a társadalmon belüli feszültség növekedését, a gyermekek elhanyagolását és a szülői kontroll gyengülését jelzik. A családon belüli erőszaknak csak kicsiny részére derül fény: Európában a bántalmazásoknak csupán a tizedét jelentik, itthon egy feltárt esetre 25 rejtve maradt cselekmény jut.

Napjainkban szerencsére a társadalmi érdeklődés homlokterébe kerültek a fenti tények, az általuk okozott társadalmi problémák. Az elmúlt években a civil szervezetek mind erőteljesebben követelték a rendelkezésre álló rendőri eszközök következetesebb alkalmazását, az ilyen cselekmények eredményesebb megelőzését, a már elkövetett jogsértések hatékonyabb felderítését, a bántalmazóval szembeni határozott, szakszerű és jogszerű fellépést. A kormányzati oldalon, a rendőrség részéről is születtek kezdeményezések a családon belüli erőszak visszaszorítása érdekében. A társadalmi érdeklődés erősségét jelzi – többek között – az konferencia is, amelyet az ESZTER Alapítvány szervezett a közelmúltban.

Az Alapítvány által, a családi erőszak témakörében szervezett szakmaközi konferencián – amelyről még külön tudósítás is olvasható e számban – a különböző területek jeles szakemberei és a civil szervezetek képviselői mellett az érintett szaktárcák felső vezetői is aktív szerepet vállaltak. A konferencia első napján – 2003. október 30-án – az 5. szekcióban a részt vevők a téma jogi aspektusait vitatták meg. Ebben a szekcióban hangzott el **Dr. Hegedűs Andrásnak**, a **Belügyminisztérium bűnmegelőzési helyettes államtitkárának** „A családon belüli erőszak és a jogalkalmazás lehetőségei” című előadása. Munkatársunk, aki a szekcióülés résztvevője volt, a konferenciát követően készített interjút az előadóval. [A szerk.]

– Korábban hosszú évekig dolgozott ügyészként, feltehetően több olyan ügye volt, mely beleillik a családi erőszak kategóriájába. Ön hogyan határozná meg a családon belüli erőszak fogalmát?

– A családon belüli erőszak nem büntetőjogi kategória, de az egyes elkövetett cselekmények törvényi tényállásai fellelhetők a Büntető Törvénykönyvben. A statisztika szerint leggyakrabban a kiskorú veszélyeztetése, a testi sértés különböző változatai, a kényszerítés, a személyi szabadság megsértése, az erőszakos közösködés és az emberölés vonható ebbe a körbe. A társadalomra való veszélyességet emeli az a tény, hogy olyan személyek között jön létre, akik családi közösségben élnek, egymásra utaltak, és a kötelékből való kilépés számos ok miatt szinte lehetetlen. A családon belüli erőszak leggyakoribb megnyilvánulása a feleség-, és gyermekbántalmazás, ami sokszor társul szexuális erőszakkal, és szinte minden esetben jelen van a lelki terror is. Van egy olyan áldozati kör is, melyre kisebb figyelem összpontosul. A fiatalokkal egy fedél alatt élő idős, beteg, sokszor magatehetetlen szülők is szenvedői a bántalmazásnak.

– Van-e véleménykülönbség a családon belüli erőszak megítélésben a Belügyminisztérium és a civil szervezetek között?

– Az érintett minisztériumok és a civil szervezetek között jelenleg is fennáll egy szakmai vita abban a kérdésben, hogy a meglévő bűncselekményi kört szükséges-e tovább bővíteni egy önálló bűncselekményi tényállással. Elképzeléseik szerint ez nem magánindítványos lenne, mint ahogy a jelenlegi bűncselekmények egy része, ami azt is jelenti, hogy ilyen indítvány (a feljelentés) hiánya eljárási akadály. A civil szervezetek ezt az elképzelésüket azzal indokolják, hogy a családon belüli erőszak esetében a sértett meg van félemlítve, vagy a függőségi viszony nem teszi lehetővé a feljelentést megtételét. Emellett a lelki terror és kínzás kategóriáját is be szeretnék emelni a bűncselekményi tényállásba. A mi álláspontunk ezzel szemben az, hogy ezen további új bűncselekményre nincs szükség. A jelenlegi keretek is lehetővé teszik az eljárást, hangsúlyozva azt is, hogy az elkövető és a sértett kapcsolata biztosítja a mentességi joggal való élést, ami sértetti akarat hiányában a bizonyítást teszi lehetetlenné. Ebből fakad az az álláspontunk, hogy továbbra is a sértett akaratától kell függővé tenni, hogy ezekben az ügyekben indul-e eljárás. Ugyanakkor a távolságtartás intézményének megalkotását szükségesnek tartjuk, de nem a büntetőjogi kategóriaként, hiszen a kezelésre váró konfliktushelyzet még nagyon sok esetben nem éri el a bűncselekményi kategóriát, amikor már szükségessé válik bizonyos hatósági lépés. Már kérdés az, ha valaki nem tartja be a távolságtartás intézményét, akkor az már meghatározható lenne bűncselekményként.

– Tavasszal lépett életbe az ORFK intézkedése a családon belüli erőszak kezelésével és a kiskorúak védelmével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtásáról. Ezáltal új helyzet állhat elő a családon belül történő agresszió elleni küzdelemben?

– Az intézkedés nyomán egyértelművé vált, hogy mi a rendőr feladat, ha ilyen esethez hívják. Többé nem igaz az a korábbi társadalmi meggyőződés, hogy amíg vér nem folyik, addig a rendőr nem avatkozik be. Az ORFK-intézkedés tételesen leírja, hogy mikor kell a rendőrnek intézkednie, milyen módon avatkozhat be, majd hol kell jelentést tennie tapasztalatairól. Fontos hangsúlyozni, hogy amikor ezekben az esetekben rendőri intézkedésre sor kerül, nem mindig bűncselekményről beszélünk. Ha egy családon belüli krízis miatt kihívják a rendőrt, az lehet szabálysértési ügy, esetleg egy jogellenes magatartás felé tartó folyamatot kell megszakítani. Nagyon fontosnak tartom, hogy az intézkedést sikerült a civil szervezetek bevonásával és együttműködésével kialakítani. Egyértelmű, hogy a családon belüli erőszak kapcsán át kell alakítani a társadalmi és egyúttal a szakmai gondolkodást is. A civil szervezetek ebben nagyon sokat segíthetnek, speciális ismereteiknél fogva.

– **A megtörtént intézkedéseken túl hogyan lehet megnyugtatóan kezelni ezeket az erőszakos cselekményeket?**

– A családon belüli erőszak visszaszorításában a legfontosabb az, hogy minél hamarabb be lehessen avatkozni. Ez nem feltétlenül a rendőr feladata. Ha mégis elkerülhetetlen, hogy eljárás induljon, úgy azt olyan módon kell lefolytatni, hogy a sértett ne szenvedjen további lelki sérülést. Ez irányba több lépést is tettünk, gyermekmeghallgató szobák kerültek átadásra, ha lehetőség van rá, alkalmaznak videofelvételeket, hogy a sértetteket ne kelljen többször kihallgatni. Hosszútávon talán az eljárási rend is átalakul kissé, hiszen nem valószínű, hogy az ilyen ügyekben, minden esetben szembesítésre kell sort keríteni. Ha már elkerülhetetlen, akkor körültekintő és kímélő büntetőeljárást kell folytatni. Nem az a cél, hogy a sértettben tovább erősítsük a traumát, hanem hogy minél hamarabb lezárjuk az ügyet. Esélyt kell arra adni, hogy a család együtt maradjon. A konfliktus kezelését a lehető leghamarabb kell megkezdeni. A családon belüli erőszak észlelésekor azért kell megtenni időben a megfelelő lépéseket, mert egy erőteljesen romló, sok esetben tragédiához vezető folyamatról van szó. Fontos lenne, olyan konfliktuskezelő központok létrehozása, amelyek nem állami működtetésűek. Sokan azért nem mernek segítséget kérni, mert azt gondolják, hogy abból mindenféleképpen büntetőeljárás lesz. Ebben a civil szervezeteknek döntő szerepe lehet.

– **A korábbi bírósági ügyei közül emlékszik olyanra, ahol sikerült elkerülni a tragédiát?**

– Tárgyaltam olyan ügyet, melyben az alkoholista, munkanélküli férj bántalmazta a feleségét s a gyereket, amely kisebbségi érzésére volt visszavezethető, mert képtelen volt eltartani a családját. Végül az önkormányzat segítségével munkához jutott. A konfliktushelyzet egy csapásra nem oldódott meg, de legalább nem romlott tovább. Ebből is látható, hogy kizárólag büntetőjogi eszközökkel az alapprobléma nem oldható meg.

– Régen is ennyi erőszak történt a családon belül, vagy csak az utóbbi években vált drámaivá a helyzet?

– Sajnos korábban is sok hasonló ügy volt, de kevesebb végződött erőszakos halállal. Napjainkban nagyobb szerepet játszik a megélhetési gond vagy az alkoholizmus, s ez javarészt kiváltó oka a másik elleni agresszióknak. Hosszútávon természetesen az lenne a megnyugtató, ha a családi erőszak kiváltó okai megszűnnének. Ez azonban még a tőlünk gazdagabb országokban is megvalósíthatatlan elképzelés. Az embereknek meg kell tanulniuk, hogy a konfliktusaikat ne mindenáron erőszakkal akarják orvosolni.

Borbély László